



Abdy
van Park
leuven

RIJK VERLEDEN, GROTE TOEKOMST

10 jaar restaureren: een nieuwe
toekomst voor de Abdy van Park

RIJK VERL

GROTE TO



LEDEN, DEKOMST

10 jaar restaureren: een nieuwe
toekomst voor de Abdij van Park

OUDE BANDEN

Abdij van Park is alles in één: een groene oase in de Leuvense zuidrand, een bijzondere microkosmos waar cultuur, natuur en historie met elkaar in symbiose zijn en vooral een authentieke erfgoed- en abdijsite waar sinds eind 18^e eeuw nauwelijks iets is afgebroken of bijgebouwd. Dit is een prototype van een unieke oude abdij met een beloftevolle toekomst.

De banden tussen Leuven en 'Park' zijn bijna 900 jaar oud. Het was Godfried met de Baard, graaf van Leuven en hertog van Neder-Lotharingen, die in 1129 de abdij stichtte. Hij schonk zijn jachtpark – vandaar 'Park' – aan de paters norbertijnen. Hun orde was toen pas gesticht.

Abdij van Park lag buiten het centrum, maar toch waren de norbertijnen nadrukkelijk aanwezig in de stad. Zo stonden de paters mee aan de wieg van de universiteit en het college van Premonstret, en hadden ze in de Minderbroedersstraat een groot 'stadshof' of refugehuis. Die banden zijn gebleven, want vandaag is de abdij één van de objectieven van het Leuvense beleid, niet alleen omwille van haar uitzonderlijke culturele betekenis en erfgoedwaarden, maar ook omdat het masterplan van 2004 volop in uitvoering is en we het afgelopen jaar al een feestelijke opening hielden.





© Marco Merreys

RESTAUREREN EN HEDENDAAGSE OUDE FUNCTIES

In 2011 nam de stad Leuven het integrale domein van de Abdij van Park in erfpacht van de norbertijnen. Een jaar later, nu precies 10 jaar geleden, kon met de steun van de Vlaamse overheid de grote restauratiecampagne van start gaan.

Er is resoluut gekozen voor een hedendaagse herintroductie van voormalige functies. Dat is iets anders dan nieuwe bestemmingen integreren in een bestaand gebouw. De abdij blijft zo een belangrijke plek van zingeving, religie, erfgoed, cultuur, innovatie en kennis. Net zoals dat al in het verleden het geval was. 'Traditie in vernieuwing en vernieuwing in traditie': dat is de blijvende missie voor de Abdij van Park in onze 21^e eeuw.



Er is nog werk tot in 2025. Restaureren gaat over meer dan stenen. Het gaat ook over mensen. Een abdij was in de middeleeuwen een leefgemeenschap. Nu is de abdij dat nog steeds maar op een andere manier. Het najaarsprogramma dat Abdij van Park en haar partners hebben uitgewerkt staat hier symbool voor. Er is aandacht voor cultuur, natuur, landbouw, religie, de pure schoonheid van de abdij en haar omgeving en natuurlijk ook voor de restauratie zelf. Want zonder restauratie geen zinvolle bestemming en omgekeerd!

CARL DEVLIES

schepen van onroerend erfgoed

DIRK VANSINA

schepen van restauraties

DENISE VERVOORT

schepen van cultuur

900 jaar geschiedenis, architectuur en kunst en een duurzame restauratie



HET VERHAAL

Het abdijdomein omvat circa 42 hectare. Ooit bezat de abdij er 3500 in de wijde omgeving. Maar het historische 'restgebied' bezit wél nog alle onderdelen uit het ancien régime. Het prachtige ensemble is een streling voor het oog, ook architecturaal. Sinds eind 18^e eeuw is er dan ook weinig of niets bijgebouwd of afgebroken. En in de 20^e eeuw stonden de paters norbertijnen in voor twee belangrijke restauratiecampagnes.

Met andere woorden: Abdij van Park heeft ook woelige tijden goed doorstaan. Denk aan de godsdiensoorlogen, de Franse Revolutie en de twee wereldoorlogen. Ze verloor dus wel nagenoeg al haar grond en 15 van haar 16 parochies. Alleen de eigen parochie van Sint-Jan de Evangelist is gebleven.

Dat dit een plek met belangrijke erfgoedwaarden is, wordt al langer erkend. In 1944 beschermt prins-regent Karel de kloostergebouwen en hun omgeving als monument en als landschap. Maar dat is niet alles. Blevен vrijwel intact: het kloosterinterieur met zijn muurschilderingen, wandbespanningen en lambriseringen; de aankleding van de gebouwen; het archief; de na 1836 opnieuw samengestelde boekencollectie; grote delen van de kunstcollectie. Ook de 17^e-eeuwse stucwerkplafonds in de refter en de bibliotheek en de glasramen uit dezelfde periode spreken tot de verbeelding.

2011 is een scharnierjaar voor de toekomst van het abdijdomein. In dat jaar sluiten de norbertijnen en de stad Leuven een erfpacht af. Een eenmalige en uitzonderlijke restauratiepremie van 25.000.000 euro voor de restauratie van gebouwen en landschappen effent het pad voor de restauratie.



EEN KIJK OP RESTAUREREN. HERBESTEMMEN MET VISIE

De verschillende aangestelde architectenteams, de studiedienst Gebouwen van de stad en het agentschap Onroerend Erfgoed kozen voor een zachte restauratie, met groot respect voor wat is geweest. Maar ook met zin voor innovatie en vernieuwing, en in overeenstemming met het 'credo' van deze unieke erfgoedsite: traditie in vernieuwing en vernieuwing in traditie.

Dat respect en de bijbehorende zorg voor het behoud van de unieke authenticiteit zie je bijvoorbeeld aan de materiaalkeuze: passende kalkzandsteen, eikenhout, historische olie- en kalkverven... Je merkt het ook aan de hele aanpak: een grondig bouwhistorisch onderzoek, nieuw mondgeblazen glas in de kloostergangen, het discrete (en noodzakelijke) gebruik van 21^e-eeuwse technieken, de inrichting van het stooklokaal en technische ruimtes, de recuperatie van warmte-energie uit het grondwater (sinds 2017 al!), dankzij een partnerschap van stad Leuven en de Watergroep: drinkwater is hier een energiebron. De vallei van de abdij doet dienst als belangrijk waterwingebied voor Leuven en de Watergroep.

Voor je gaat restaureren moet je weten waar je naartoe wil. Daarom is er in 2005 een masterplan opgemaakt met alle belangrijke stakeholders. Toen werd de herbestemming in grote lijnen vastgelegd. Hoe ging men daarvoor te werk? Je kijkt eerst naar de feiten: het historische verhaal, de basisplattegrond, de beschikbare ruimte, de gebouwen... Dan lijst je hedendaagse functies op die bij dat geheel passen én aansluiten bij 900 jaar traditie. Geen revolutie, maar evolutie. Dat uitgangspunt is het fundament van het brede project dat intussen is gegroeid rond Erfgoedsite Abdij van Park, zoals het officieel heet. Het draagvlak is groot, het aantal partners ook.

Laten we het anders zeggen: hier wordt na al die eeuwen nog altijd gewerkt, geleefd, nagedacht en gebeden, maar dan op de wijze van nu. Je hoeft daarvoor niets te forceren: duurzaamheid, in onze tijd een kernbegrip, behoorde al in de middeleeuwen tot het DNA van abdijen, bakens van de toenmalige intellectuele en materiële wereld. Toen al was Abdij van Park een projectontwikkelaar, innovator en voortrekker. Dat is ze ook gebleven. En iedereen is er welkom!



De abdij uitgezoomd. Park als economisch en ecologisch centrum

HET VERHAAL

Abdijen wilden zelf in hun basisbehoeften voorzien, ook Abdij van Park. Grondbezit was daarvoor essentieel in een landbouwsamenleving en leverde de meeste inkomsten. Dat begint al bij de stichting rond 1130, als de norbertijnen het jachtpark van Godfried met de Baard overnemen: een bos- en waterrijk gebied op de heuvels rond Leuven, vlak bij de Molenbeek. De schenking bevat nog ongeveer 300 hectare akkerland en bos in het Leuvense en in de regio Tervuren en Vossem. Het domein breidt snel fors uit door bijkomende schenkingen en goed beheer. De jaren vanaf ongeveer 1650 zijn de absolute bloeitijd: het abtjiedomein telt dan 3500

hectare akkers, bossen en weiland, verspreid over 21 pachthoeven. De abdij bedient zestien parochies. Ze is een grote onderneming.

Waar dient de opbrengst voor? Om in de eigen behoeften te voorzien. Denk aan de aankoop van onder meer zout, suiker, wijn, bouwmaterialen, papier, kunstwerken, vaatwerk, kleding, specerijen en ook luxeproducten. De abdij helpt ook volop minderbedeelde mensen en betaalt de lonen van vaklui en personeel. De paters leggen daarnaast een reserve aan en investeren in het domein: het onderhoud van het gebouwenpatrimonium is een grote uitgavepost.



* gebouwen en plekken waar je elders in deze brochure meer over kan lezen.



OP WANDEL

De oude abdijstructuur bleef bewaard, met z'n concentrische cirkels. Kern is het klooster, op een natuurlijke hoogte. Lager liggen de abdijhoeve* en bijgebouwen. Cirkel 3 is de gordel van poorten en muren die de abdij afslot. Vandaag de dag is het domein, een groene long in de stad, nog 42 hectare groot.

Vanuit het provisorienhuis hield de provisor of pater econoom een oogje in het zeil. Hij was de baas van de boeren en pachters, arbeiders en arbeidsters die voor de abdij werkten, als een soort interface tussen de werelden binnen en buiten het klooster. (Achter het provisorienhuis stonden het meidenhuis, de wasserij, brouwerij, bakkerij en schrijnwerkerij-met-zaagmolen(?). Die zijn er niet meer.)

Het neerhof was het kloppende economische abdijshart met ruime paardenstallen, een wagenhuis, de schaapskooi, runderstallen, het melkhuis en de tiendenschuur. Achter de schuur lagen de groente- en de kruidtuin. Het kerkhof tegen de oude romaanse kerk bestond nog niet. Dat was een boomgaard. Hogerop lagen de akkers en de restanten van het zogenaamde *Parch Binnenbosch*, tussen de abdij en de Leuvense ringmuur.

Beneden stond op de loop van de Molenbeek* de watermolen annex smidse. Zijn middeleeuwse voorloper behoorde in 1130 tot de schenking. In de middeleeuwen was er sprake van een *opper-* en een *nedermolen* en ook nog van een molen in de Broekstraat.

Recent archeologisch onderzoek legde de fundamenten bloot van de wijk Vinkenbos*, een huizencomplex aan de Geldenaaksebaan, bij de Parkpoort. Daar stonden belangrijke gebouwen, zoals abdijskerk De Engel*, het huis van de schuttersgilde en ook de hoeve van Vinkenbos.

Samenwerken en samenleven.

Wie deed wat in de gemeenschap?

HET VERHAAL

Familia Abbatiae Parcensis, 'De familie van de Parkabdij': zo wordt de abdijsamenleving in documenten genoemd. Een klooster was een goed functionerend geheel, met veel functies. De kern vormden de paters, met aan het hoofd de democratisch verkozen vader-abt. De prior stond hem bij voor het interne kloosterleven, de provisor voor het goederenbeheer. Verder had je de broeder- en novicenmeester, de infirmiermeester, een *circator* of tuchtmeester, de bibliothecaris en de archivaris, de *cantor* voor het koorgebed, de organist, de gasten- en de armenpater, die zorgde voor de goede werken. Rondom deze kern had je iedereen die werkte voor de abdij in Heverlee en op de andere gronden.

Vandaag is de *familia* er nog, maar op een hedendaagse manier. Samen met de norbertijnen en met de stad Leuven maken de vele partners die bij het abdijsamenlevingsproject betrokken zijn er deel van uit. Zij zorgen voor een nieuwe toekomst.



© Tim Buelens

DE FAMILIELEDEN

De abdij was voor haar tijd een mega-onderneming en dus een belangrijke werkgever. De paters deden een beroep op tal van buurtbewoners en dorpingen. In ruil kregen zij loon, onderdak en bescherming.

Zo was er Vinkenbos* en omstreken, het gehucht aan de abdij-ingang: veel gezinnen leefden er van de abdijsconomie. Op het platteland gaven de pachters de grote abdijschouwen van vader op zoon door. Het was goed leven onder de kromstaf van de abt. Bij misoogst of tegenslag bijvoorbeeld toonde de abdij veel begrip.

De provisor was de baas van het vaste huis- en hoevepersoneel. Het onderhoud van de abdij en het huishouden van het klooster vergde de inzet van vele handen. Dat gaat van rentmeesters, koks, brouwers, molenaars en hoveniers, over paarden- en wagenknechten en portiers, tot wasvrouwen en meiden. Om van de barbiers nog te zwijgen. Dit 'structurele personeel' woonde vaak met hun gezin in de abdijen kreeg naast een vergoeding uitkeringen in natura: bier, graan, kleding...

De provisor wierf ook seizoenspersoneel aan, zoals maaiers, pikkers, wiedeniers, dorsers, schaapscheerders en vijverruimers, tot zelfs vissers en wolvenjagers toe. Zij leefden in het meiden- en/of knechtenhuis, dicht bij of ook tegen de voorgevel van het huidige provisorienhuis.

Voor de bouw en het onderhoud van de abdijsgebouwen – zowel het klooster zelf als de hoeve en de panden in de stad – deed de provisor een beroep op externe vaklui, specialisten die vaak jarenlang opdrachten kregen. En dan zijn er nog de mensen die bouwmaterialen bewerkten. In veel gevallen leverde de abdij dat zelf aan. Denk aan de steenhouwers op de steenputten van de abdij in Leefdaal en Bertem, steenbakkers, houtskoolbranders en houtzagers. Kortom, de abdij bepaalde het leven en de toekomst van vele tientallen gezinnen.



Duurzaamheid, ecologie en biodiversiteit.

Fauna en flora in en rond de abdij

HET VERHAAL

Duurzaam omgaan met je omgeving, dankbaar zijn voor de gaven van de natuur: het was middeleeuwse kloosters op het lijf geschreven. Abdijen en kloosters, natuur en landschap: ze gaan dan ook goed samen. Zeggen dat de religieuzen als pioniers mee onze landschappen hebben gekneed, is niet overdreven. Zij koesterden de natuur als Gods schepping.

Een geïnspireerd religieus leven had ook een stevige economische basis nodig. Van in de middeleeuwen tot lang daarna berustte de welvaart van de kloosterlingen op het goed functioneren, in 'peys ende vre', van hun domeinen: bossen, weilanden, akkers, fruitgaarden, vijvers, wijngaarden... Toen Godfried met de Baard de norbertijnen rond 1130 naar

Leuven haalde en de abdij stichtte, had hij zeker ook oog voor dat sociaal-economische surplus. De abdij in Heverlee werd de kern van een groot groen landbouwdomein, waar op het ritme van de seizoenen werd geleefd. Enkele kilometers verderop deed de hertog hetzelfde met de benedictijnen in Vlierbeek*.

Religieuzen lopen ook van oudsher hoog op met de geneugten van het tuinieren. Binnen de kloosterdomeinen zelf nemen tuinen dan ook een belangrijke plek in. Het ideale plan van de westerse abdij, het zogenaamde plan van Sankt Gallen uit de 9^e eeuw, toont dan ook een boomgaard, een kruidentuin en een moestuin. Die waren er ook hier.



HET DOMEIN

Duurzaamheid en ecologische waarden blijven in de Abdij van Park en haar 42 hectare – een soort van mini-landschap – centraal staan, ook in de nieuwe hedendaagse functies. Niet toevallig gebeurt dat in Leuven, volgens de Europese Commissie een van de pionierssteden die streven naar klimaatneutraliteit in 2030. De oude Abdij van Park staat dan ook symbool voor hedendaagse innovatie.

Het kloppende hart van het landbouwdomein en dé ontmoetingsplaats van de werelden binnen en buiten het klooster is het centrale neerhof*. Dat is nog altijd zo, ook na de heraanleg van het plein. Ook het wagenhuis staat hier, met de zetel van het 75 jaar geleden door de norbertijn Werenfried Vanstraten gestichte Kerk in Nood.

De tiendenschuur uit 1663 herbergt de hoevewinkel van de Wikke en is een ontmoetingsplek voor passende evenementen. De koeienstal huisvest de runderen van de abdijboerderij. Op zolder krijgen de studenten bio-landbouw les van vzw Landwijzer.

De abdijboerderij als geheel is een samenwerkingsverband van BoerEncompagnie, Wonen en Werken, de Wikke en Landwijzer, die elkaar hier vonden. Allemaal staan zij voor de korte keten, bio- en stadslandbouw, duurzame en eerlijke voedselproductie. Hun innoverende samenwerking is intussen 'vanzelfsprekend'. BoerEncompagnie baat in én rond de abdij een gemengd akkerbouw- en vee- teeltbedrijf uit. Wonen en Werken, de Wikke kweekt bio-groenten in de oude groentetuin achter de tiendenschuur en verzorgt de winkel. Met aandacht

voor de kolonie muurhagedissen en de begroeiing in de kalkmortel werden de muren gerestaureerd en waar nodig heropgebouwd.

Via de Sint-Janspoort raakt het neerhof aan de buitenste cirkel van muren en poorten rondom het klooster. Hier staat de watermolen uit 1534, hét voorbeeld van de economische betekenis van de abdij in het ancien regime. In de 19^e eeuw installeerden de paters er een stoommachine, een voorbeeld van technologische innovatie.

Van bij het provisorienhuis leidt het kasseipad je naar de kloostertuin van het convent. In deze intieme groene buitenkamer aan de zuidkant van het kloostercomplex krijg je een vergezicht over de abdijsvijvers, en hoor en zie je de Molenbeek* stromen. De Vrienden van de Abdij* starten hier omstreeks 2000 met de heraanleg van de boomgaard en de kruidtuin. Over de bijen en de kruidtuin lees je verder meer.

Water was de hoeksteen van de abdij-economie. Het was nodig voor de abdijskeuken, de brouwerij en de smidse, het drenken van het vee, het aandrijven van de watermolen... De Molenbeek ontspringt in Pellenberg, stroomt ten noorden van de abdijsvijvers en mondt uit in de Dijle. De vijvers waren van oudsher belangrijk als viskweekputten, wachtbekkens voor de molen én sinds 1929 als waterwingebied. Vandaag de dag leidt een verbinding tussen de pipeline van de Watergroep en de stooklokalen van de abdij het water langs een warmtewisselaar. Grondwater als bron van warmte-energie.



© Marco Verrens

'LEVENDE MUREN'.

De Vrienden van Abdij van Park zetten zich al bijna 25 jaar in voor het abbdijdomain. Met respect voor het perceelgebruik zoals je dat op oude kaarten ziet, beheren zij de diverse percelen op een ecologische, duurzame en historisch verantwoorde wijze. Doel is het bewaren en/of herstellen van de biodiversiteit van het aloude, kleinschalige cultuurlandschap. Zo maaien en hooien de Vrienden de graslanden, onderhouden ze de kruidentuin en boomgaard, persen ze authentiek appelsap enzovoort.

Blikvanger zijn de gerestoreerde muren. Dankzij de inspanningen van de Vrienden zijn dit opnieuw 'Levende Muren' waar zeldzame korstmossen en muurhagedissen graag vertoeven.

Op het domein ontdek je dus een grote biodiversiteit, met ook zeldzame dieren en planten. Denk dan aan vleermuizen, bevers, muurhagedissen, water- en andere vogels en veel soorten die doorgaans onder de radar blijven: kevers, mieren, slakken en ook planten, waaronder het heelbeen en het... Parkbloempje!



De vier seizoenen van de kruidtuin in beeld

HET VERHAAL

Kloostertuinen hadden in de eerste plaats een gebruiksfunctie: planten en kruiden waren ingrediënten voor de keuken en medicijnen voor de infirmerie. Je kon er ook kleurstoffen mee maken. Denk dan aan tijm, hysop, mariadistel, valeriaan, verfbrem, sint-janskruid en meekrap. Fraaie tuinen droegen ook bij aan het monumentale en schoonheidskarakter van een abdij. De tuin van Park evolueerde mettertijd: vanaf de 17^e eeuw zie je de invloed van de Franse barok, met fonteinen, paviljoentjes, zwierige pergola's, parterres, strakke paden en snoeivormen. Oude gravures, de terrastuin van de abt met balustrade en ereterras zijn er bewijzen van.

EN NU?

De nieuwe, dynamische kruidtuin, een project van de Vrienden van de Abdij, werd vanaf 2000 aangelegd aan de zuidkant, tussen de muren van de oude infirmerievleugel en de Molenbeek. De indeling in vier vlakken is 'middel-eeuws' en de plantenkeuze is geïnspireerd op het werk van bekende kruidenskundigen, onder wie Nicolas Culpeper, Hildegarde Von Bingen, Rembert Dodoens en Jacob Van Maerlant.

De warmte die de muren overdag opslaan en 's nachts afgeven zorgt voor een ideaal microklimaat. Het grasveld verderop legt een link met de 'wilde natuur', met haar vijvers en watervogels. Boomgaard en bijenhal zijn vlakbij, en de grondmaterialen werden ter plekke gerecupereerd: blauwe steen, witte kalkzandsteen, zandsteen. Bodemverbeteraars, meststoffen en pesticiden worden vermeden.

De nieuwe kruidtuin is tegelijk een historisch, ecologisch en landschappelijk project, én grotendeels vrijwilligerswerk.



Abdijhoeve en neerhof.

Landbouw op de abdij

HET VERHAAL

Vruchtbare landbouwgrond was in het ancien régime de hoeksteen van de welvaart van de norbertijnenabdijen: een leven in het teken van geloof en geloofsverkondiging had nood aan een degelijke economische basis.

Van oudsher waren de norbertijnen eerder georiënteerd op het platteland dan op de stad. Samen met de adel en de rijke burgerij behoorden hun abdijen tot de grootgrondbezitters. Dat grondbezit voorzag de kloostergemeenschappen van levensmiddelen en speelde ook een sociaal-economische rol: de baten werden niet alleen geïnvesteerd in het uitgebreide gebouwenpatrimonium. Ze werden ook herverdeeld onder behoeftige mensen.



In de 17^e eeuw bezat de Parkabdij 3500 ha akkerland, weides en bossen. 21 grote pachthoeves zorgden voor de uitbating. Tot de portefeuille behoorden ook parochies met kerken en pastorieën. In de dorpen gingen landbouw en pastoraal hand in hand. De norbertijnen leverden de pastoor-wittheer, bouwden

en bedienden de kerk en inden de tienden, een belasting van 10% op de oogst van bepaalde percelen die op de abdij in de tiendenschuur werd opgeslagen. In ruil organiseerden de paters in 16 parochies de erediens. Deze combinatie – actieve pastoraal, religieus kloosterleven – typeert de norbertijnen en beantwoordt aan het ideaal van hun stichter, Norbertus van Gennep (1080-1134).

In Abdij van Park zelf brachten de norbertijnen de bossen van de vroegere warande – het jachtpark dat Godfried met de Baard hen in 1129 schonk – in cultuur. De huidige abdijhoeve uit 1663 is ruim en monumentaal, en het neerhof is een echte cour centrale aan de voet van het kloostercomplex. Het wagenhuis met paardenstallen en schaapskooi, de nieuwe runderstallen en de grote tiendenschuur: ze werden allemaal gemetseld door meester-metselaar Christiaan Boudewijns. Daarop, op een natuurlijke helling met ommuring, sluiten een moestuin (1,5 ha) en een boomgaard aan.

De 17^e-eeuwse gebouwen werden recent gerestaureerd als onderdeel van het renovatieproject van de stad Leuven en het agentschap Onroerend Erfgoed. Het abdijsdomein telt nog 42 ha, een groene microkosmos met vijvers, tuinen, weiland en bos in de stad.



EN NU?

Onafgebroken – op enkele jaren in de Franse periode na – werd in de abdij aan landbouw gedaan tot broeder Frans De Jong in 1991 met pensioen ging. Hij had de boerderij omgebouwd tot een naar de maatstaven van zijn tijd modern melkveebedrijf.

In 2011 gaven de norbertijnen hun bezit in erfpacht aan de stad Leuven. De tijd was rijp voor een nieuwe agrarische toekomst in de Parkabdij. Resoluut werd de kaart getrokken van een modern stadslandbouwbedrijf: kleinschaliger dan voordien, maar biologisch en met een sterke korte keten.

Dat werd het project van BoerEncompagnie cvba, een gemengde boerderij met een melk- en vleesproductie, akkerbouw en groententeelt op in totaal 45 ha, ook op grond buiten de abdij. De stallen uit 1663 werden gerestaureerd en opnieuw in gebruik genomen. Buiten werd een nieuwe stal in de natuurlijke helling van de moestuin ingebouwd.

De groentetuin van de abt wordt onderhouden en uitgebaat door De Wikke (zie volgende pagina). Boven op de voormalige hooizolder van de koeienstal van abt De Pape (+ 1682) krijgen jonge biolandbouwers in opleiding les van de docenten van vzw Landwijzer. Er wordt ook een scholenwerking uitgebouwd.

Landbouw kreeg hier een hedendaagse toekomst. Abdij van Park was een trendsetter in de middeleeuwen en is dat vandaag de dag nog altijd, in de lijn van het motto ‘traditie in vernieuwing en vernieuwing in traditie’.

KORTE KETEN. HOEVEWINKEL DE WIKKE

In de tiendenschuur vind je hoefwinkel De Wikke, een biotuinbouwproject van de sociale onderneming Wonen en Werken. Je koopt er biogroenten uit de moestuin van de abdij en ook van de Sint-Benedictushoeve in Herent. Daarnaast vind je er een complementair assortiment biologische en lokale producten van partners en collega-boeren. Een schoolvoorbeeld van de broodnodige korte keten.

De groenten, geteeld door De Wikke, worden ook gebruikt bij het samenstellen van de wekelijkse groentepakketten voor de klanten van de Voedselteams en Kort'om Leuven, voor het personeel van stad Leuven en voor studenten en personeel van de KULeuven.

Arbeid en zorg waren altijd deel van het abdielven. Op de boerderij werken nu zowel arbeiders met een vast contract als vrijwilligers in het arbeidszorgproject. Het gaat om een tiental mensen.



Bijen houden. Zoals de norbertijnen vroeger



HET VERHAAL

Honingbijen, de imkerij en abdijen: ze horen samen. Niet alleen binnen de abdijsmuren: op alle pachthoeven van de abdij – een uitgebreid netwerk – stonden bijenkorven. Het hoorde erbij, zoals landbouw en veeteelt bij het monnikenwerk hoorde. De imker van de kloostertuin, een ideale habitat voor bijen, kon een religieus of een leek zijn.

Honing was een gewaardeerde zoetstof in een tijd waarin suiker zeldzaam was. Het werd verwerkt in medicijnen en gebruikt voor het bewaren van fruit en vruchten. Bijen waren ook levensnoodzakelijk – ze zijn dat nog altijd – voor de bestuiving van de geteelde gewassen en de boomgaarden.

Bier en wijn waren de norbertijnen niet vreemd. Ze kenden ook mede, een alcoholische drank op basis van honing. Propolis, een lijmachting nevenproduct van honing, werd verwerkt in medicijnen en onder andere gebruikt als ontstekingsremmer. Was, een ander nevenproduct, gebruikte men in de kaarsenmakerij.

BIJEN IN HET PARK

In het korteketenverhaal, waarvan de paters pioniers waren, was en is honing gegeerd. De producten en toepassingen zijn dezelfde gebleven. Honing vind je in abdijbieren, confituren en peperkoek. En er is natuurlijk het hoofdproduct: een heerlijk voedzame pot honing volgens eeuwenoud kloosterrecept.

De educatieve bijenstand van Vlaams-Brabant werd gerealiseerd in samenwerking met de Vrienden van Abdij van Park, de Koninklijke Vakvereniging De Bieëntelers der Dijle en de stad Leuven.

Innovatief brouwen in een historische context

HET VERHAAL

Op de plaats waar ook in de middeleeuwen de abdijbrouwerij stond – vlak naast de Molenbeek en bij een van de drie toenmalige molens – wordt nu opnieuw bier gebrouwen. Uiteraard is het gebouw grondig gerestaureerd: je moet bijvoorbeeld bedenken dat er geen vloer was. De funderingen zijn verstevigd – om dat te kunnen doen stond de vijver lange tijd leeg – en er kwam ook nieuwe riolering. Uniek voor de streek zijn de (deels vernieuwde) houten balken en de dwarsliggers van 30 centimeter breed. Ook de watermolen werkt weer. Soms wordt er graan en mout gemalen. De brasserie heet passend De Abdijmolen.

Raar maar waar: de breedte van de smalle deur (1,37 meter) bepaalt de capaciteit van de huidige brouwerij: 2000 hectoliter per jaar, goed voor 600.000 flesjes of 4000 per brouwsel. Dat zit zo: het historische gebouw is beschermd, en dus mochten er geen nieuwe gaten in gemaakt worden. Elke brouwerijtank heeft dan ook een diameter van minder dan 1,37 meter. Vandaar.



EN NU?

Alle toestellen in de huidige brouwerij zijn van Belgische makelij: de maish-ketel waarin het gemalen graan met water wordt vermengd en verwarmd, de persfilter, de kookketel... Wat meer is: de brouwerij werkt emissieloos. De energie komt van watertractie voor de aandrijving van de molen, en de nodige elektriciteit wordt opgewerkt door zonne- en windenergie. Wat hier gebeurt is nieuw in de brouwerijwereld.

Welke bieren brouwt de nieuwe abdijbrouwerij? Er is voor gekozen om elk bier en elk brouwsel anders te maken. Dat zijn er intussen negen. Dat komt omdat het hondsmoeilijk is om op een dergelijke kleine schaal en met bio-ingrediënten elke keer hetzelfde bier te brouwen. De brouwerij volgt als het ware de natuur.

En ze houdt de brouwerij de traditie in ere. Het bier Libertus bijvoorbeeld – er zijn Libertussen met verschillende sterktes – is genoemd naar Libertus de Pape, abt tussen 1640 en 1682. Hij heeft voor de abdij veel betekend. Zo bouwde hij de hoeve en de tiendenschuur, en ook de brouwerij bloeide onder zijn bewind. De Quirinus-bieren van hun kant zijn eerder laagalcoholisch maar ook hergist op fles en dus triples.

De hamvraag (bij manier van spreken): hoe geraak je aan de abdijbieren? Dat kan via de webshop en in Abdijwinkel de Wikke. In brasserie Abdijmolen kun je het bier proeven. Het is ook te koop in de Belgian Beer Shop en bij Leuven Leisure in de Tiensestraat. Ook enkele Leuvense cafés (Kaminsky, Fiere Margriet...) schenken sommige bieren.



Alamire. Hear Hear!

Kleurrijke stemmen

HET VERHAAL

De Alamire Foundation werd in 1991 opgericht als een joint venture tussen KU Leuven (Onderzoeksgroep Musicologie) en Musica Impulscentrum, en is gehuisvest in de Mariapoort van de abdij. 'Alamire' is inmiddels uitgegroeid tot een internationaal studiecentrum. Doel: academisch en praktijkonderzoek stimuleren, coördineren en zelf uitvoeren. Daarbij concentreert Alamire zich specifiek op de muziek en het muziekleven in de Nederlanden van de middeleeuwen tot 1800, en op het conserveren, bestuderen en valoriseren van dit muzikaal erfgoed. Dat gebeurt hier met de nieuwste technieken en methodes, maar ook in traditionele publicaties.

Het Huis van de Polyfonie, ook in de Mariapoort, herbergt een concertruimte en een groeiende collectie historische muziekinstrumenten. Het Huis doet dienst als een onderzoeks- en praktijklaboratorium, waar internationaal onderzoek en uitvoeringspraktijk met elkaar in gesprek gaan. Het profileert zich ook als een forum voor de verspreiding van kennis buiten het academisch milieu en het professionele muziekveld. Dit concept is uniek: nergens bestaat een vergelijkbare structuur voor gedachtewisselingen tussen onderzoekers, uitvoerders en het brede publiek.



© Rob Stevens



De Library of Voices in de Norbertuspoort is een documentatiecentrum voor gregoriaans en polyfonie, met duizenden publicaties én een optimale omgeving voor het praktische werken met bronnenmateriaal. Het digitalisatieproces, de online databank IDEM en facsimile's in de reeks Leuven Library of Music in Facsimile, maken de prachtige manuscripten toegankelijk voor onderzoekers, uitvoerders en geïnteresseerden, zonder dat je de fragiele boeken moet manipuleren. Een mooi voorbeeld hiervan is het laat-15^e-eeuwse Leuven Chansonnier. Ontdek het verhaal achter dit unieke en kostbare handschrift tijdens de presentatie en in een documentaire.

De resultaten van het Alamire Digital Lab en de Integrated Database for Early Music (IDEM) zijn voor bezoekers toegankelijk op innovatieve manieren, zoals interactieve digitale schermen over de hele wand. In de Alamire Sound Labs in de Library of Voices kun je praktijkgericht onderzoek doen door het gebruik van real-time akoestische manipulatie van live uitgevoerde werken. Zo kan je de invloed onderzoeken van de akoestiek van historische ruimtes op composities die voor die ruimtes zijn gecomponeerd.

Een abdijkerk uit twee tijden

HET VERHAAL

1131. Twee jaar na de abdijstichting bouwen de norbertijnen op het hoogste punt een romaanse kapel, die in de jaren 1280 sober verbouwd wordt, nog altijd in romaanse stijl. Ingrijpende veranderingen blijven uit, tot in 1628 abt Jan Druys het koor laat verlengen. Daaronder – bij het hoofdaltaar – komt een crypte waar de abten worden bijgezet. Die wordt in 1797 gesloten. Er zijn nog sporen van de romaanse kerk: romaanse raampjes achteraan, en bij de restauratie in de jaren 1980 legden archeologen in de onderbouw van de toren de romaanse ingang bloot.

1729. Abt en bouwheer De Waerseggere laat de kerk aanpassen aan de smaak van de tijd. De romaanse zuilen worden afgebroken, er komen zijbeuken en grote bovenlichten, de noordelijke dwarsarm gaat eruit en de zuidelijke wordt de sacristie (niet toegankelijk). Dat jaar legt men ook de eerste steen van de toren.

WAT IS ER TE ZIEN?

De ambitieuze De Waerseggere vernieuwt ook het interieur. Het barokke hoofdaltaar is van de Brusselse beeldhouwer Jacques Bergé (1696-1756). Van zijn hand zijn ook het marmeren grafmonument van de abten, de abtstroon, de trofeeën met de symbolen van de Kerk en de eucharistie, en de houten witte beelden van Norbertus met monstrans en Sint-Jan-de-Evangelist, die het koorgeeelte afsluiten. Het schilderij *De geboorte van Christus* is van Antwerpenaar Erasmus Quellinus (1607-1678).

Het koorgestoelte is een ensemble uit de vroege 18^e eeuw. De acht grote doeken van Pieter Jozef Verhaegen brengen scènes in beeld uit het leven van Norbertus, de stichter van de norbertijnen, en diens grote voorbeeld Jezus. De kunstenaar maakte ze in de jaren 1770, in opdracht van abt Frans Generé.

Twee doeken, *Norbertus ontvangt het witte ordekleed* en *De hemelvaart van Maria*, zijn van Philippe de Champaigne (17^e eeuw) en Willem Jacob Herreyns (18^e eeuw). Aan de rechterkant van het schip staat een beeld van de heilige Quirinus, een martelaar uit de Romeinse tijd (3^e eeuw n.Chr.) die sinds eeuwen in Park wordt vereerd.

Achteraan in de kerk vormen twee biechtstoelen een vreemde combinatie met respectievelijk een spreekgestoelte en een reliekentribune. Ook dat meubilair is van Bergé. Ook achteraan kijken de kerkvaders Augustinus en Gregorius toe.



Rechts in de hoek pronkt het grafmonument van monseigneur Namêche (+1893), rector van de universiteit die na zijn opruststelling in de abdij verbleef. Hij werd er begraven op het kerkhof dat sinds 1803 dienstdoet als parochiekerkhof. Sindsdien is de kerk ook de zetel van de abdijparochie en de kerkfabriek van Sint-Jan-de-Evangelist. Kerk en koor worden nog dagelijks bediend door de norbertijnen.

Een kerk, daar zit muziek in. Het orgel (Merklin en Schulze, 1853) wacht op restauratie. Of er een tweede (doksaa)lorgel komt bij de koorafsluiting, wordt onderzocht. En hoog in de toren hangt de vredesbeiaard uit 2018, een kopie van de 18^e-eeuwse beiaard. Die werd in de Franse tijd door de norbertijnen verkocht.

DE BEIARD

De Vredesbeiaard van Abdij van Park is een van de vijf Leuvense beiaarden. Hij is ingehuldigd precies honderd jaar na de Eerste Wereldoorlog, op 11 november 2018, onder meer dankzij Duitse schenkers uit de stad Neuss.

Waarom uit Neuss? De oude 18^e-eeuwse beiaard van de abdij met zijn veertig klokken werd in de Franse tijd door de paters gered doordat ze hun klokken op het domein hebben... begraven. Later ruilden ze hun goede klokken voor de vals klinkende exemplaren van de Sint-Pieterskerk, die ze verkochten. Met andere woorden: in de Sint-Pieterskerk hing lange tijd de oude abdijbeiaard. Tot de toren van de kerk aan het begin van WO I bij de brand van Leuven werd verwoest. Onder meer door toedoen van een bataljon militairen uit Neuss.

10 nieuwe perspectieven op de abdij

De wandeling Nieuwe Perspectieven laat je kennismaken met de veelzijdigheid van het unieke abdiydomein. De landschappen, de natuur, de architectuur en cultuur verrassen je met hun intrinsieke schoonheid.

Het is een nieuwe wandeling, speciaal gecreëerd voor de viering van tien jaar restauratie en herbestemming. De wandeling is aangeduid met markeerders, zowel bij de start als op de andere plekken. Imposante en tegelijk sierlijke masten met unieke wapperende wimpels doen je stilstaan bij de prachtige site en haar verge-

zichten. Als kers op de taart werd de Nederlandse auteur en Amsterdamse stadsdichter Marjolijn van Heemstra gevraagd om elk vergezicht om te zetten in poëzie.

Dompel je helemaal onder in de nieuwe perspectieven. Volg de masten met kleurrijke wimpels. Ze zijn door Atelier Circuler gemaakt uit gerecycleerd hout. De vlaggen werden ontwerpen door Lotte Martens en geweven uit duurzame stoffen. Met dank aan de stad Leuven voor de plaatsing van deze unieke werken.



De Molenbeek.

De blauwe slagader van de abdij

HET VERHAAL

Abdij van Park ligt in de vallei van de Molenbeek, samen met haar vijvers en de Leibeek die daar ook stroomt. De Molenbeek ontspringt op de grens van Boutersem en Lubbeek, stroomt dan door Lovenoel, Korbeek-Lo en Heverlee, en mondt in Leuven uit in de Dijle, ter hoogte van de Grote Spuyte aan de Tervuursevest. Een volkse naam voor de beek is 't Voerreke'. Ze deed onder meer dienst bij de verdediging van Leuven: je kon haar vallei en een deel van de Dijlevallei onder water zetten, waardoor de zuidflank van de stad niet aangevallen kon worden. (Een beetje zoals de IJzer aan het begin van WO I.) Dat gebeurde hier bijvoorbeeld in 1635, bij het Beleg van Leuven door Fransen en Hollanders.

Water was en is van (over)levensbelang, ook voor een abdij. De abdijsgemeenschap gebruikte de Molenbeek onder meer voor de waterkracht die het stromende water voortbracht en

waarmee de drie watermolens werden aangedreven. De aanvoer van water speelde ook een belangrijke rol bij het irrigeren van de kruidtuin, de moestuin en het hoppeveld waar de abdij op haar neerhof over beschikte. Via een aftakking zorgde de Molenbeek voor het vullen van aanvankelijk twee (ca. 1300) en later vier (ca. 1700) viskweekvijvers. Vis was een belangrijk bestanddeel van het dieet van de norbertijnen. De vijvers dienden ook als wachtbekkens voor de molens.



EN NU?

De huidige abdijmolen dateert uit 1534 en is recent gerestaureerd. En de vijvers – sinds 1929 een waterwingebied – worden sinds een aantal jaar op natuurlijke wijze beheerd door de natuurwerkgroep van de Vrienden van de Abdij van Park en de Leuvense Groendienst. De laatste jaren is hier vooral de hoeveelheid waterriet aanzienlijk toegenomen, waardoor de vijvers een veel natuurlijker karakter kregen. Ook de biodiversiteit vaart er wel bij, met tal van vogelsoorten en insecten die bij de vijvers een geliefkoosde stek vinden.



Bovendien investeert de stad in het verbeteren van de waterhuishouding in en rond de Molenbeekvallei. Zo krijgt de beek onder andere in de herinrichtingsplannen van het Ruelenspark een prominente plek. De Molenbeek zal meer ruimte krijgen met een nieuwe bedding die door het park meandert. Ze wordt ook met nieuwe ingegroende en overstroombare oevers weer zichtbaar gemaakt in het park.



De oude 'abdijswijk'

Vinkenbos

HET VERHAAL

Vinkenbos is een gehucht aan de Geldenaaksebaan, dat loopt tot vlak onder de Leuvense stadsmuren. Dit gebied was het hart van de schenking van Godfried met de Baard aan de norbertijnen (1129). Recente archeologische opgravingen bewijzen het belang van deze wijk even buiten de Parkpoort, langs wat vroeger heette de baene van Heverlee naar Hoegaarden.

De gemeenschap van norbertijnen bepaalde in Vinkenbos het sociale leven en de abt had er ook rechterlijke macht. Park had hier bijvoorbeeld sinds de 16^e eeuw een handboogschuttersgilde met een eigen lokaal of gildehuis én

met paters onder de leden. Regelmatig vonden er schutterswedstrijden en optochten plaats, tot diep in de 19^e eeuw. Diverse keren per jaar trokken de Parkkanunniken en de bewoners zij aan zij in processie door de heerlijkheid en hielden ze halt bij de Sint-Annakapel, vooraan aan de abdijsdreef.

In Vinkenbos stonden onder meer de herberg annex brouwerij De Engel en de grote hoeve van Vinkenbos, die de abdij in 1303 kreeg. Die had en heeft nog altijd de uitstraling van een rijke herenwoning en was dan ook zeer geschikt als gastenverblijf. De huidige gebouwen in bak- en zandsteenstijl – vlak naast de Molenbeek, aan de ingang van de abdij – dateren van 1643. Eind 18^e eeuw, toen Abdij van Park werd afgeschaft, ontsnapte de hoeve met haar gronden niet aan de Franse inbeslagname en werd ze openbaar verkocht. Van de privébezitters vermelden we Leonard Bellefroid, die het goed in 1918 kocht. Leonard en zijn echtgenote huurden van de paters de vier abdijsvijvers en kweekten er vis.

Enkele tientallen meter verderop had de abdij haar eigen afspanning inclusief paardenstallingen en huisbrouwerij. De abdijsarchieven spreken van de camme of brouwerij De Engel, een groot en monumentaal pand. De huidige steen boven de deur vermeldt het jaar 1672, maar De Engel gaat terug tot de 14^e eeuw.





© Agentschap Onroerend Erfgoed

EN NU?

Vinkenbos werd in 1993 verkocht aan architect Christophe Dens, die de grote hoeve en haar bijgebouwen met de tuin naast de beek restaureerde. Het schilddak van het woonhuis werd recent getroffen door een brand, maar wordt hersteld.

De buurt telt nog verschillende oude huizen. Vaak herken je ze aan hun trapgevels en steile dakhelling. Een mooi voorbeeld-met-trapgevel (nu in restauratie) staat aan de overkant van De Engel: het centrale 'huis' van basisschool Sint-Norbertus*. Ook dat behoorde tot het abdijdomein en werd niet lang geleden door de paters norbertijnen in erfpacht gegeven aan de schoolgemeenschap.

In 1891 startten de zusters anonciaden van Huldenberg hier met een meisjesschool. Hun komst kaderde in de verdere uitbouw van de parochiale werking. Uit die tijd dateert bijvoorbeeld een zorgkas voor de omwonenden van de abdij.

Het huis daarnaast met de jaartalsteen 1641 was vermoedelijk de oude herberg Sint-Joris. Die is al goed te zien op een oude kaart uit 1618, een van de oudste bronnen voor de wijk Vinkenbos en de ingang van de abdijdreef.

Eind 2018 werd er zelfs een archeologische opgraving uitgevoerd waarbij een deel van Vinkenbos werd blootgelegd. Op de locatie van een co-housingsproject voerde het Vlaams Erfgoed Centrum in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed een opgraving uit. Sporen van de continue bewoning van de 17^e tot de 20^e eeuw werden blootgelegd als illustratie van het rijke verleden.

De Engel: herberg, brouwerij, bakkerij, woonhuis

HET VERHAAL

Is 'Den Inghel' Leuven's oudste brouwerij? Dat kan. Er is al in 1102 sprake van, nog vóór Abdij van Park wordt gesticht. We maken een sprong van tweehonderd jaar: in 1303 baat een zekere Willem van Lier een 'broucamme' uit, vlak bij Abdij van Park aan de huidige Geldenaaksebaan, in de heerlijkheid Vinkenbos. Dat is op dat moment nog een bijzonder groene omgeving. De Engel is dan een zogeheten afspanning – lees: herberg (met brouwerij?) – en eigendom van de abdij. Die wordt de eeuwen nadien geregeld het voorwerp van twisten tussen Abdij van Park, de heren van Heverlee (de machtige families De Croy en Arenberg) en de magistraat van Leuven. De discussies gaan over accijnzen op bier, waarvan de abdij is vrijgesteld.

Eind 16^e eeuw is een onrustige tijd in onze streken, ook in deze buurt: De Engel, op dat moment wellicht nog een constructie in hout, wordt vermoedelijk door brand verwoest, net zoals het grootste deel van Vinkenbos. Een snelle wederopbouw komt er niet: een steen boven de huidige deur aan de voor- én ach-



tergevel vermeldt het jaartal 1672. Dat is inderdaad de periode waarop het huidige monumentale pand in bak- en zandsteen, met speklagen en met een zogenaamd schilddak wordt afgewerkt, na de perikelen die eraan voorafgingen. Niet toevallig vindt de heropbouw plaats onder de ondernemende abt Libert De Pape. We kennen ook de toenmalige uitbater van de herberg-brouwerij: Lenaert Adriaens. Hij is een pachter van Abdij van Park. De Engel krijgt in de loop van de tijd nog diverse andere functies: postkoetshalte, een soort goedkoop hotel, kazerne bij momenten...



Het geheel bestaat tot op vandaag uit het voorhuis, een stalvleugel en een binnenkoer. Daarvan bleef met name de reusachtige zolder (met hijsrad) in zijn oorspronkelijke toestand bewaard. Daar werd graan opgeslagen. Op de gelijkvloerse verdieping bevonden zich de brouwerij, het woonhuis en de herberg. Die gedeelten zijn ingrijpend verbouwd. Ook het trappenhuis dateert van de wederopbouw in de 17^e eeuw. En de kelders, waar voedsel en drank werden bewaard, zijn vermoedelijk ouder dan het huis zelf.



EN NU?

In 1875 wordt De Engel onder abt Aloysius Francken verkocht. Nog vóór de Eerste Wereldoorlog koopt Henri Everaerts het pand aan en vestigt hij er de industriële volksbakkerij Perfecta, een zogenaamde Samenwerkende Maatschappij, en een confiseriebedrijfje, met de nodige verbouwingen en ook nieuwbouw als gevolg. De onderneming gaat in 1929 failliet.

Het is de van oorsprong Limburgse familie Bellefroid die de voormalige brouwerij-bakkerij in 1932 aankoopt en laat restaureren – zo wordt de woonruimte verplaatst naar de zuidelijke vleugel – en die er haar viskwekerij uitbaat. Ook de vijvers van de abdij gebruiken de Bellefroids daarvoor (net als de naar hen genoemde karperkweekvijvers in Wilsele, die recent door de stad Leuven zijn verworven). Deze episode duurt tot 1989, als het IJzeren Gordijn valt en de internationale vishandel ingrijpend verandert.

In De Engel waren ook in de jaren 1980 een tijdlang studentenkoten gevestigd. De huidige eigenaars van De Engel zijn Bart en Anneli Viaene-Verstraete, die het huis zorgvuldig restaureerden en als gezinswoning een nieuwe toekomst gaven. De tuin is een groene rustplek naast de drukke Geldenaaksebaan.



De Norbertusschool.

Een school voor de abdijbuurt



HET VERHAAL

Alles weten we nog lang niet over de geschiedenis van het gebouw waar sinds 1891 de Sint-Norbertusschool is gevestigd. We weten wél dat het in deze buurt een van de oudste panden is en dat er een relatie was met Abdij van Park. De kern van het huidige hoofdgebouw, een zogenaamd breedhuis aan de Geldenaaksebaan, gaat terug tot begin 17^e eeuw. Dat weten we dankzij kaarten uit die tijd, waarop het gebouw genoemd wordt naar Sint-Joris. Dat kan erop wijzen dat hier een schuttersgilde actief was: Joris was vaak de patroonheilige van gilden. Maar omdat het gebouw vooral in de 19^e en ook nog in de 20^e eeuw neoclassicistische aanpassingen onderging en werd uitgebreid tot het huidige U-vormige complex, zijn de oudste sporen nog maar moeilijk vindbaar.

EN NU?

Sinds 1891 is het gebouw in gebruik als lagere school. Die is genoemd naar de stichter van de norbertijnen, de heilige Norbertus. Voordien moet het in de 19^e eeuw een landbouwfunctie hebben gehad, met het breedhuis als woning en de meer recente bijgebouwen als schuren en stallen.

Het waren de zustersannonciaden van Huldenberg die hier in de winter van 1891 een meisjesschool oprichtten, met de steun van de abdij dicht bij de dreef die naar het klooster leidt. Het breedhuis werd de woning (met kapel) van drie zusters en de 19^e-eeuwse paardenstallen veranderden in klaslokalen. De school was meteen een succes en dus moest het complex worden uitgebreid met nieuwe klassen en een feestzaal met podium. Er kwam ook een kloostertuin met Lourdesgrot (1937). Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de gebouwen ingepalmd door het leger en in 1945 raakten ze zwaar beschadigd door bombardementen.

In de meest recente geschiedenis springen drie feiten in het oog: in 1998 gaf de eigenaar, Abdij van Park, de school, de tuin en het klooster in erfpacht aan de zustersannuntiaten van het Heilig Hart Instituut in Heverlee. In 2008 verlieten de laatste zusters de school. En momenteel vindt in de school een groots bouwproject plaats. Het breedhuis wordt ingrijpend gerestaureerd en uitgebreid, en er komt een nieuwbouw. Zo wordt de school klaargemaakt voor een nieuwe toekomst.



Heverlee, 1757: een nieuwe pastorie voor een nieuwe parochie

HET VERHAAL

Abdij van Park bouwde tijdens het ancien régime een netwerk van 16 parochies uit. De norbertijnen waren kloosterlingen die zich ook actief inzetten voor de samenleving en er de Blijde Boodschap verkondigden. De meeste parochies van Park – niet allemaal – bevonden zich in de omgeving van Leuven. In zo'n parochie was de pastoor een norbertijn (het zogenaamde 'benoemingsrecht'), bouwden de norbertijnen niet zelden een kerk en een pastorie, en stond de abdij in voor allerlei diensten aan de parochianen. De gronden verbonden aan de pastorie leverden

een inkomen voor de priester op, zonder dat de abdij daarin optrad: de priester handelde onafhankelijk maar kreeg wel hulp van de abdij. Die was tiendheffer van de talrijke gronden in deze parochies.

Merkwaardig genoeg was Heverlee, de plek waar de abdij zelf zich bevindt, de jongste parochie van het netwerk. Tot in 1757 maakte ze deel uit van Oud-Heverlee. In dat jaar verwierf abt Ferdinand de Loyers van Park de benoemingsrechten van Heverlee, dat afgescheiden werd van Oud-Heverlee. In ruil bouwde de abdij een nieuwe pastorie en kerk.

De pastorie is een typisch voorbeeld van een norbertijnenpastorie: een rechthoekig gebouw met een verdieping, onder een leien schilddak en met twee grote hekschoorstenen. De pastorie is ook ommuurd. Boven de toegangsdeur prijkte het schild van abt De Loyers met de spreuk 'Carpe rosas', 'Pluk rozen'. Een klassiek poortgebouw gaf oorspronkelijk toegang tot een kleine siertuin vóór de pastorie. Na 1900 brak pastoor August Janssens het poorthuis af en verving het door de huidige overdekte poort. Voorts beschikt de pastorie over een gewelfde kelder met waterput en een smeedijzeren pomp, en was er ook een bakhuis.

Ook typisch is de centrale gang op de gelijkvloerse verdieping die uitgaat op de diverse vertrekken: achter de trap de keuken, achteraan tegen de tuin twee kleine kamers, rechts twee grote salons, elk met een schouw en bij één daarvan het portret van de abt-bouwheer van Park boven de schouw. De monumentale trap leidt naar de bovenverdieping.

Er moest voor de nieuwe parochie ook een nieuwe, grotere kerk met begraafplaats komen. Dat plan werd pas gerealiseerd in 1782-1783, onder abt Simon Wouters. In 1880 werd de kerk gesloopt en vervangen door de huidige neoromaanse Sint-Lambertuskerk.



EN NU?

Tot in 1824 bleven witheren of norbertijnen van Park op de pastorie actief. Nu woont hier deken Patrick Maervoet. Zijn voorganger, deken De Gendt, restaureerde samen met de stad Leuven het prachtige gebouw. En zoals vanouds blijft de gastvrije pastorie het centrum van de parochie- en regiowerking.

Gelijkaardig gebouwde norbertijnenpastorieën in de streek vind je in andere voormalige parochies van de Abdij van Park: Wakkerzeel, Korbeek-Lo, Kortrijk-Dutsel, Sint-Pieters-Rode, Nieuwrode, Lubbeek en ook in Wezemaal (maar die parochie was van Averbode, ook een norbertijnenabdij).

De abdij in de stad

HET VERHAAL

Abdij van Park lag fysiek aan de rand van de stad Leuven, in de gemeente Heverlee en op zowat een kilometer van het stadscentrum dat je via de Parkpoort(!) bereikt. De banden met de stad en het rechtsgebied Leuven waren van meet af aan intens, te beginnen met hertog Godfried met de Baard die zijn domein aan de norbertijnen schonk. In het ancien régime behoorde de abt van Park samen met de hertog van Croy, de rector van de universiteit, de stadsmagistraat, de deken van het kapittel van Sint-Pieter en ook de abt van de Sint-Geertruiabdij tot de zogenaamde ‘gestelde lichamen’. Zeg maar: the powers that be.

Door de eeuwen heen bouwde Abdij van Park, zoals veel religieuze instellingen in het ancien régime, een uitgebreid patrimonium uit van gronden en gebouwen. Het zwaartepunt daarvan bevond zich in een straal van 35 kilometer rond Leuven. Hoofdkwartier bleef de abdij in Heverlee, maar er werd ook een belangrijke vastgoedportefeuille opgebouwd binnen de Leuvense stadsmuren, met onder meer een refuge en in die buurt nog een aantal eigendommen.



NORBERTIJNEN IN DE STAD

De refuge van Park* in de Minderbroedersstraat was een groot huizencomplex dat de norbertijnen in de 15^e eeuw verwierven en waar ook de voormalige woning en het atelier van Dirk Bouts toe behoorden. Zo'n refugehuis was méér dan de plek waar de paters norbertijnen zich terugtrokken bij gevaar of oorlog. Het was de zetel van een soort permanente vertegenwoordiging van de abdijsamenleving in de

stad. In het refugehuis werden ook een deel van de graanoogst van de Leuvense domeinen bewaard, belangrijke archiefstukken, zoals rechtstitels, en baar geld. Het was er veiliger dan in de wijk Vinkenbos net buiten de stadsmuren, waar de abdij lag. Het refugehuis werd in de 20^e eeuw het slachtoffer van de stadsvernieuwing.

De banden tussen abdij en stad waren niet altijd zichtbaar. Zo waren de abten van Park vertrouwelingen – zeg maar: biechtvaders – van de hertogen van Brabant. Nog in de 17^e eeuw onderhielden abt Jan Druys en de aartshertogen Albrecht en Isabella nauwe relaties. De abten hadden ook zitting in de staten-vergaderingen. En in 1232 was de abt van Park, samen met zijn collega's van Vlierbeek en Villers-la-Ville, nauw betrokken bij de stichting van het Leuvense begijnhof, nu Unesco werelderfgoed.

De abdijkerk van Park was geen parochiekerk. Ze werd dat pas in 1803. Dit betekent dat de abdij en de wijken eromheen tot een bestaande Leuvense parochie behoorden: Sint-Kwinten. Dat was van belang voor de eredienst, het begraven van mensen enz. De abdij had elders wél zelf parochies. Zo richtte ze in 1757 de nieuwe parochie van Heverlee op en liet ze daar de fraaie pastorie* bouwen. Die is van de hand van abt bouwheer Ferdinand de Loyers.

Tot slot: processie en ommegangen waren tot diep in de 20^e eeuw hoogtepunten in de Leuvense jaarkalender. De abten van Park stapten mee op.



PARK EN DE UNIVERSITEIT

In 1425 was abt Gerard Van Goetsenhoven present bij de ondertekening van de akte tot oprichting van de Leuvense universiteit. Een van de monumentale doeken in de raadszaal van het stadhuis* verwijst daarnaar. Veel later, begin 17^e eeuw, was abt Jan Druys of Drusius visitator van de universiteit en auteur van het nieuwe organiek reglement.

In de 16^e eeuw richtte abt Karel Vander Linden met zijn collega's van Averbode, Grimbergen en Ninove het college van Premonstreit* op in de Naamsestraat, een studiehuis waar alle norbertijnen uit de Lage Landen verbleven die zich aan de Leuvense Alma Mater inschreven.



Ook in de bouw van de kapel Onze-Lieve-Vrouw Ter Koorts* in de Vlamingenstraat hadden de abten van Park de hand. Nog in de 16^e eeuw hadden het Van Dalecollege en de nieuwe oostelijke vleugel van het klooster van de abdij dezelfde architect, Amand Van Bullestraten, de bouwmeester die de renaissance naar Leuven bracht. En abt Libert de Pape legde als commissaris van de universiteit, samen met andere notabelen, in 1670 de eerste steen van de nieuwe barokke eerste verdieping van de universiteitshal* in de Naamsestraat. Daar belandden in 1829 ook boeken van de abdij, die in 1797 werd afgeschaft. Die gingen jammer genoeg verloren in de brand van Leuven (1914).

Abdij van Park genoot de bewondering (en omgekeerd) van humanisten en theologen als Justus Lipsius en Cornelius Jansenius die in Leuven actief waren. En het Pauscollege* werd in 1786 voor even het centrale Seminarie-Generaal voor alle priesterstudenten, ook voor de norbertijnen van Park. Dat was een direct gevolg van de maatregelen van keizer Jozef II, die de katholieke Kerk wilde hervormen.

Tot slot: tot in de jaren 1980 kwamen heel wat studenten graag op kot in de abdij, waar ze genoten van het groen en de bijzondere studieomgeving.



Stadhuis.

Waar de stad thuis is

HET VERHAAL

De trots van Leuven, het stadhuis op de Grote Markt, is een wonderlijk bouwwerk uit twee tijden: de late middeleeuwen en de 19^e eeuw. In 1439 begon men op de grond van het oude kerkhof bij de Sint-Pieterskerk, toen nog in aanbouw, het nieuwe stadhuis te bouwen, onder leiding van Sulpitius van Vorst. Zijn ontwerp, deels geïnspireerd door het Brusselse stadhuis, werd na zijn overlijden grotendeels gevolgd. Mechelaar Jan II Keldermans volgde Van Vorst op en in 1448 nam de jonge Mathijs de Layens het over. Hij bouwde het voorste huis aan de markt, met zijn half ingegraven kelders (wijnopslagplaatsen van het oude raadhuis) en daarboven de wandelzaal. De geplande belforttoren kwam er niet, wel vier rijkversierde traptorens op de hoeken en twee torentjes op de geveltoppen. In 1469 was het geheel klaar. De Layens werkte ook de buitenkant

rijkelijk uit: beeldnissen bekroond met baldakijnen en pinakels, 230 voetstukken met daarop taferelen uit de Bijbel, opengewerkte torens...

Maar beelden stonden er niet in de nissen. Die kwamen er pas vanaf omstreeks 1850. Het zijn er 236 in totaal, van de hand zowat twintig beeldhouwers. Het was de tijd waarin men de middeleeuwen 'verbeterde' door oude bouwwerken aan te vullen. En waarin België's rijke geschiedenis het nog jonge land een identiteit bezorgde, onder meer met beelden. Ook 19^e-eeuws zijn de schilderijen in de gotische zaal, met portretten en momenten uit de Leuvense geschiedenis. Schilder was André Hennebicq. De salons zijn in Lodewijk-stijlen ingericht. In één ervan hangen portretschilderijen van de Leuvense burgemeesters sinds de Franse tijd.

DE BANDEN MET ABDIJ VAN PARK

De relaties tussen de Parkabdij en de stad Leuven zijn al sinds de stichting van de abdij in 1129 bijzonder nauw. In dat jaar schonk de graaf van Leuven, Godfried met de Baard, zijn jachtpark aan de norbertijnen. In navolging van zijn heer deed de meier van Leuven, Tydelinus, daar nog een schepje bovenop: hij schonk op zijn beurt een watermolen en extra gronden aan de Molenbeek.

Vanaf begin 15^e eeuw was de abt van Park ook lid van de Staten van Brabant, waar de drie standen zitting in hadden (adel, clerus en steden) en die veel politieke invloed had. Het is maar één voorbeeld van de rol die de grote Abdij van Park speelde in het politiek-maatschappelijke leven. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor de stichting van de Leuvense universiteit, waarvoor de stad onder meer steun kreeg van de abdij. In de gotische zaal brengt een van de schilderijen het verhaal, met de abt van Park in het opvallende wit van de norbertijnen.



EN NU?

Het stadhuis wordt gerestaureerd en herbestemd, met veel respect voor het erfgoed. Straks krijgt 'het huis van de stad' opnieuw een belangrijke maatschappelijke functie. Daarvoor is het ook bedoeld. Je zal er het verhaal van de stad (en haar stadhuis, natuurlijk) ontdekken en je zal er ook mee kunnen nadenken en discussiëren over de Leuvense toekomstplannen in Atelier Stadhuis. Tegelijk blijven de ceremoniële en politieke functie bewaard: hier vergadert de gemeenteraad en vinden huwelijken en recepties plaats. Het werk start vermoedelijk in 2024.

Van de 236 beelden die het stadhuis sinds midden 19^e eeuw opluisteren stellen er een aantal personages voor die ook voor de Abdij van Park van belang zijn. Enkele voorbeelden:

- **Graaf en hertog Godfried met de Baard:** staat in de hoektoren.
- **Schilder Hubert Steurhout** (+1481, derde raam rechts) maakte schilderijen voor Abdij van Park.
- **Schilder Pieter Verhaegen** (1728-1811; links van derde raam rechts) was de huisschilder van de norbertijnen en was ook actief in Abdij van Park.
- **Humanist Justus Lipsius** (1547-1606; links van de linker-toegangsdeur) verbleef in de Parkabdij en schreef over de abdij in zijn boek over Leuven (Lovanium).

Sint-Pieterskerk.

Innige banden met Abdij van Park

HET VERHAAL

De Sint-Pieterskerk is een overlever. Het werk aan deze groots opgevatte gotische kerk begon rond 1400 en duurde zowat de hele 15^e eeuw. Er kwamen diverse bouwmeesters aan te pas, met als belangrijkste de Mechelaar Jan Keldermans II en ook Matthijs de Layens. Zij bleven behoorlijk trouw aan het concept, wat een homogeen geheel opleverde. Alleen: de geplande ambitieuze westpartij met

het hoofdportaal en de gotische torens – drie in totaal, waarvan één 175 meter hoog – bleef onvoltooid, vermoedelijk wegens stabiliteitsproblemen. Of waren er financiële sores mee gemoeid?

De gotische kerk kreeg in de loop van de jaren een deels barok interieur, al bleven ook belangrijke gotische elementen bewaard. De kerk was, zoals veel kerken, rond 1800 het slachtoffer van Franse plunderingen en in de 19^e eeuw had ze te lijden onder een armlastige kerkfabriek. Eind

augustus 1914 viel ook zij deels ten prooi van de grote Leuvense stadsbrand – er ging toen onder meer veel meubilair verloren. In mei 1944 richtte een bom aanzienlijke schade aan en verwoestte ze een aantal kunstwerken én het orgel. In 1954-1963 vond de wederopbouw plaats en werden tegelijk opgravingen uitgevoerd. Daarbij stootte men op de romaanse voorganger van de huidige kerk, die nu als crypte toegankelijk is. Eind 20^e eeuw was de kerk-in-slechte-staat het voorwerp van een grootscheepse restauratie.



ABDIJ VAN PARK IN DE KERK

De Sint-Pieterskerk en haar kapittel waren nauw betrokken bij de stichting van de Parkabdij. De banden zijn eeuwenlang innig gebleven. Zo lag de grond die Godfried met de Baard aan de norbertijnen schonk, in de parochie van Sint-Pieter en bestond er ook een overeenkomst waardoor bij elk overlijden van een pater norbertijn in de kerk een liturgische dienst plaatsvond met een dodenwake. Die was zeker nog in de 18^e eeuw van kracht. Samen met de stad en de abdij was het Sint-Pieterskapittel ook nauw betrokken bij de oprichting van de Leuvense universiteit in 1425.

De Sint-Pieterskerk en Abdij van Park 'delen' enkele kunstenaars, die op de twee plekken actief waren:

- **Jacques Bergé** (1696-1756) maakte de preekstoel voor de norbertijnenabdij van Ninove. Die werd in 1807 aangekocht door de pastoor van Sint-Pieter, na de afschaffing van de abdij. Het houtsnijwerk stelt de bekering van ordedstichter Norbertus voor. Bergé richtte de kerk van de Parkabdij mee in.
- **Pieter Jozef Verhaegen** (1728-1811) is met werk aanwezig in de kerk en was ook de 'huisschilder' van de norbertijnen. In de Parkabdij bevindt zich van hem een monumentale cyclus.
- **Jan De Caumont** (eind 16^e eeuw-1659) is de maker van de befaamde glasramen in de pandgang van de abdij. Ook voor de kapel van Sint-Carolus Borromeus in de Sint-Pieterskerk maakte hij een glasraam.
- Het Mariabeeld *Sedes Sapientiae* in de kerk (1442) is van de hand van **Nicolas De Bruyn**. Het zou een geschenk van de abdij geweest zijn, maar zeker is dat niet.



Een (vlucht)huis voor de paters norbertijnen in de stad

HET VERHAAL

De meeste abdijen hadden één of meer zogenaamde refuges, plekken in de stad waar in geval van (dreigende) oorlog de paters zich konden terugtrekken. Maar zo'n refuge deed ook permanent dienst als gastenverblijf en woonplaats van de rentmeester van de abdij; dat was een soort zaakwaarnemer in de 'echte' wereld. Omdat het er veiliger was, bewaarde men er belangrijke documenten en andere kostbare voorwerpen. Op zolder lag de reserve van graan opgeslagen dat de pachters kwamen afleveren aan het eind van het jaar.

De Leuvense refuge van de Abdij van Park bevond zich op een terrein tussen de huidige Minderbroedersstraat, Parijsstraat en het Pater Damiaanplein. Er wordt al melding van gemaakt in het jaar 1400 en we weten dat de erfgenamen van niemand minder dan de grote Dirk Bouts (+1475) vlak bij die plek in twee fasen hun eigendom verkopen aan abt Van Tuldel. Die laat een nieuwe refuge bouwen en neemt daarin twee van de vier aangekochte huizen op. Als de hertog van Alva zijn hoofdkwartier vestigt in de Parkabdij (1568), verblijven de paters hier en blijven ze er ook een kleine twintig jaar. Zijn grootste omvang bereikt het toentertijd barokke complex kort na 1660, bij

de laatste grote bouwcampagne onder abt Libert De Pape.

Het refugehuis van Park, waarvan een deel ook werd verhuurd, was groot. Dat moest ook wel, om al zijn functies te kunnen vervullen: woning (van de rentmeester en de conciërge), abtskwartier, logementshuis, toevluchtsoord, bakkerij ook en opslagplaats voor graan... Het complex bestond uit een tiendenschuur en stallingen, een zomerhuis in de achtertuin dat werd verhuurd, een kapel, het hoofdgebouw en een binnenplaats. Je betrad het door een monumentale toegangspoort. Een paar keer per jaar, onder meer op Leuven Kermis, hielden de norbertijnen hier een feestmaal.

In onrustige tijden werd de refuge soms opgeëist. Dat gebeurde bijvoorbeeld door de Spaanse troepen in 1689, en door Franse militairen in 1710, toen de Spaanse Successieoorlog ook in onze streken woedde. Het refugehuis werd door de norbertijnen in 1794 in verschillende loten verkocht om de Franse oorlogsbelasting te kunnen betalen. In de 19^e en ook nog in de 20^e eeuw werden grote delen afgebroken en kwam er een jezuïetencollege en -huis in de plaats, naast wat nu Eygen Heerd is (zie hieronder). Tot de jezuïeten



© Rob Stevens

in de jaren 1950 naar Heverlee verhuisden en de panden in de Minderbroedersstraat en de Parijsstraat aan diverse kopers werden verkocht, waaronder de Boerenbond en het Sint-Pieterscollege. In de jaren 1970 en 1990 verdwenen dan de laatste sporen van het refugium (en ook van de jezuïeten), op huis Eygen Heerd na. Op deze plek bevinden zich nu het sportcomplex van het Sint-Pieterscollege, woonzorgcentrum Dijlehof en diensten van de KU Leuven

EYGEN HEERD

(minderbroedersstraat 5)

Dit huis, ooit een onderdeel van het huizenbezit van de familie Bouts, maakte sinds de jaren 1480 deel uit van het refugium van de Parkabdij, hoewel het in de zogenaamde 'wijkboeken' pas veel later voor het eerst wordt vermeld als 'Schutteputtehuis'. Het was een onderdeel van het royale kwartier van de abt. In 1797 werd het verkocht.

In 1871 kocht P.P.M. Alberdingk Thijm (1827-1904) het pand aan, met nog volop elementen uit de 18^e eeuw (o.m. bordestrap en stucplafonds). Thijm was professor Nederlandse Letterkunde en een van de stichters van het Davidsfonds. Het is naar zijn lijfspreuk dat het huis nog altijd wordt genoemd: Eygen Heerd (is Goud weerd).

Sinds 1946 is Eygen Heerd eigendom van de KU Leuven. Het deed een tijd dienst als pedagogie voor vrouwelijke studenten en werd in de jaren 1990 gerenoveerd. Hier werkt nu de Dienst Fondsenwerving en Alumni-relaties.



© Rob Stevens

Premonstreitcollege.

Waar priester- studenten thuis waren

HET VERHAAL

Je kunt je Leuven moeilijk voorstellen zonder zijn colleges, ook al zijn er in de loop van de tijd een heel aantal gesneuveld. In colleges woonden studenten, soms samen met professoren. Eind 18^e eeuw waren het er zowat 45! Ze richtten zich tot specifieke groepen: studenten uit één regio of studierichting, kandidaat-priesters, behoeftige studenten...

Voor de opleiding van hun priesterstudenten stichtten een aantal norbertijnenabdijen in 1571 samen een college: het Premonstreitcollege in de Naamsestraat. Initiatiefnemers waren de abdijen van Park, Grimbergen, Ninove en Averbode. De naam is afgeleid van een andere benaming voor norbertijnen: premonstranzers. (Het moederklooster stond in het Franse Prémontré, vandaar.) Het opschrift aan de toegangspoort zegt in het Latijn 'Collegium Canonicorum Praemonstratensium (1755)', 'College van kanunniken van de premonstranzers, 1755'. Dat jaartal maakt ook duidelijk dat het huidige gebouw in Lodewijk XV-stijl van midden 18^e eeuw dateert. Het kwam in de plaats van het intussen vervallen eerste college. Het ommuurde complex beschikte over een uitgestrekte tuin.

Na de afschaffing van de universiteit in de Franse tijd diende het college een tijd als rechtbank van eerste aanleg en als ziekenhuis. Na de heroprichting van de universiteit werd er onderwijs in de natuurkunde gegeven, met de nodige kabinetten en instrumenten. Dat bleef zo, al verhuisden de leslokalen in de jaren 1930 naar een nieuwe moderne vleugel in de tuin (die tijdens WOII werd verwoest en nadien heropgebouwd) en was het gebouw uit de 18^e eeuw voortaan een plek voor wetenschappelijk onderzoek. Hier werkte vanaf 1933 onder meer priester-astronoom Georges Lemaître, de bedenker van de oerknaltheorie.





EN NU?

Geleidelijk aan verhuisden het onderzoek en onderwijs in de wetenschappen naar de nieuwe universiteitscampus in Heverlee, al bleef het college nog lang in gebruik. Na een grondige restauratie van de voorkant kreeg het een nieuwe bestemming: diensten van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen vonden een plek in het intussen als monument beschermde complex. Een nooit gebruikte telescoop onder de koepel van de achtervleugel getuigt nog van het natuurkundige verleden. En in 2017 werd hier een beeld van de hand van Fred Bellefroid onthuld: dat stelt Georges Lemaître voor.

VAN DALECOLLEGE: DE ARCHITECT

In de 16^e eeuw hadden het Van Dalecollege uit 1569 en de nieuwe oostelijke vleugel van het klooster van de abdij dezelfde architect, Amand Van Bullestraeten, de bouwmeester die samen met tijdgenoten de renaissance naar Leuven bracht. Het college is genoemd naar zijn stichter, kanunnik Pieter Van Dale. Het deed dienst als college tot eind 18^e eeuw. Nu is hier Stuvo gevestigd, de dienst voor studentenvoorzieningen van de KU Leuven.



Vleminckxkapel, plek van Mariadevotie

HET VERHAAL

Dit verhaal begint met een mirakel, dat we kennen omdat de norbertijn Augustinus Wichmans er in de 17^e eeuw over schrijft. Rond 1535 gebeurde het dat dronken studenten een houten Mariabeeldje op het Vleminckxveld – letterlijk: het veld van de Vlamingen, omdat er veel uitgeweken West- en Oost-Vlamingen woonden – van zijn voetstuk probeerden te halen, wat geen onmogelijke klus leek. Maar het lukte niet. Tot vreugde van de vrome vrouw die voor het beeld zorgde. Mirakel! Al snel ontstond er een cultus rond het beeld van deze Onze-Lieve-Vrouw ter Koorts. Op initiatief van onder meer Ambrosius van Engelen, abt van de Parkabdij, wordt een kapelletje gebouwd als beschutting voor het beeld en voor de pelgrims.

We spoelen door naar eind 16^e eeuw, een donkere tijd vol oorlog, armoede en godsdiensttwisten. Veel Leuvenaars zoeken hun toevlucht tot Onze-Lieve-Vrouw ter Koorts. Het kapelletje wordt een drukbezochte devotieplek, die in 1602 wordt uitgebreid. In 1642 wordt, opnieuw met steun van de Parkabdij, gestart met de bouw van de huidige kapel: een barokke centraalbouw met koepel, zoals ook de basiliek van Scherpenheuvel dat is, óók een bedevaartsoord. De kapel is klaar in 1705. We zien hier met andere woorden dat Abdij van Park een plek van volkse devotie steunt en promoot. Een parochiekerk is de kapel niet, maar wel een populaire plek met veel diensten voor allerlei intenties van mensen en voor veel gelegenheden. Gelovigen doen ook schenkingen aan de kapel.



EN NU?

De Vleminckxkapel overleeft de Franse tijd, al wordt de inboedel openbaar verkocht. Het Mariabeeldje wordt in veiligheid gebracht bij een pottenbakker in de Tiensestraat. In de 19^e eeuw doet de kapel dan een tijdlang dienst als echte parochiekerk voor de wijk, tot de Sint-Jozefskerk in de Ravenstraat haar vervangt. Intussen kopen de franciscanen haar en laten zij naast de kapel/kerk een nieuw klooster bouwen (1873). Daar worden minderbroeders die aan de KU Leuven studeren verder opgeleid. En nog altijd zoeken Leuvenaars er troost en hulp bij het beeldje van Maria.

In de jaren 1960 gaan zowel het kloosterleven als de devotiepraktijken erop achteruit. Het onderhoud van het kloostercomplex wordt te zwaar voor de franciscanen. Dankzij de aankoop door de KU Leuven wordt dit stuk erfgoed gered. KADOC, dat in 1976 is opgericht, heeft er nu zijn stek, als documentatie- en onderzoekscentrum voor religie, cultuur en samenleving.

En het beeldje? Dat staat in de huidige Sint-Jozefskerk in de Bogaardenstraat.





© Rob Stevens

Pauscollege.

Een 500-jarige met een nieuwe toekomst

HET VERHAAL

1523: bij testament sticht Adrianus Florensz van Utrecht, gewezen hoogleraar aan de Leuvense universiteit, een college voor studenten theologie. Paus Adrianus VI, moeten we eigenlijk schrijven, want dat was hij anderhalf jaar lang, tot aan zijn dood. Daar komt ook de naam 'Pauscollege' vandaan. Het was Adrianus' Leuvense huis dat hij als college liet inrichten.

Een 'college', waar studenten verblijven, is het Pauscollege nog altijd, maar intussen is het enorm uitgebreid: dit is het grootste in zijn soort in Leuven. Die uitbreiding begon al in 1530, toen er een kapel, bibliotheek en studiezaal bijkwamen, en ook gastenverblijven, kamers voor het personeel en graanzolders.

Het huidige complex dateert van het eind van de 18^e eeuw. Toen werd het college helemaal vernieuwd en heropgebouwd als een eenvormig, streng klassiek complex met een U-vormig grondplan. Dat werd rechthoekig toen er aan de oostkant een nieuwe vleugel bijkwam. Niemand minder dan hofarchitect Louis Montoyer stond hiervoor in, en de opdracht kwam van de Oostenrijkse keizer Jozef II. Hij gaf het college (tijdelijk, zou blijken) een nieuwe bestemming als Seminarie-Generaal voor de opleiding van priesters.

Hier komt Abdij van Park in het verhaal. Want de norbertijnen waren het volstrekt niet eens met de plannen van Jozef II en zijn nieuwe Faculteit Theologie. Dat verzet leidde op zijn beurt tot tegenmaatregelen: op 4 maart 1789 stormde de Oostenrijkse procureur-generaal met honderden soldaten naar de abdij, die geplunderd werd en ferm beschadigd. Vooral de wijnkelder moest eraan geloven. De norbertijnen werden op straat gezet en een deel van de inboedel werd publiek verkocht. Het was een voorbode van wat nog moest komen: de afschaffing van de abdij in 1797, de Franse tijd.

EN NU?

De recente en ingrijpende restauratie en renovatie van het Pauscollege, die van 2019 tot 2021 duurde en waardoor studenten hier een tijdlang niet terecht konden, had een driedubbel doel: het gebouw in zijn historische staat herstellen – met respect voor de modernistische ingrepen van de jaren 1960, waaronder de nieuw ingerichte kapel –, voldoen aan de huidige regelgeving voor studentenkamers (brandveiligheid, energieprestatie, toegankelijkheid...) en tegemoet komen aan de nieuwe comforteisen voor studentenverblijven.

Een 'college', waar studenten verblijven, is het Pauscollege nog altijd, maar intussen is het enorm uitgebreid: dit is het grootste in zijn soort in Leuven. Die uitbreiding begon al in 1530, toen er een kapel, bibliotheek en studiezaal bijkwamen, en ook gastenverblijven, kamers voor het personeel en graanzolders.



Universiteitshal en Universiteitsbibliotheek.

De bib van de unief en (een beetje) van Park

HET VERHAAL

De Universiteitshal was en is het zenuwcentrum van wat Leuven mee heeft grootgemaakt: de lakennijverheid en de universiteit. De gotische lakenhal wordt vanaf 1317 gebouwd voor de lakennijverheid. Maar niet veel later slabakt de lakennijverheid en wordt het gebouw te groot. Kort na haar oprichting in 1425 krijgt de universiteit daarom de vleugel aan de Krakenstraat ter beschikking en in 1679 de hele hal. Uit die tijd dateert ook de barokke eerste verdieping. Daar maakte bouwmeester Joris Nempe een ontwerp voor, met in het midden een toren. Nempe tekende in de jaren 1630-1640 ook het ontwerp voor twee nieuwe vleugels van Abdij van Park. Zijn plan voor de universiteitshal werd niet uitgevoerd, maar inspireerde wel sterk de uiteindelijke bouw (zonder toren).

In 1723 wordt aan de Oude Markt een classicistische vleugel aangebouwd: deze Regavleugel huisvest de universiteitsbibliotheek. Tot die in 1914 bij de brand van Leuven tot as wordt herleid, zoals het hele gebouw, op de gevels na. Zowat 230.000 boeken, incunabelen en unieke manuscripten gaan verloren. De catastrofe krijgt internationale weerklank als symbool van de barbaarse Duitse oorlogsterreur.



ABDIJ VAN PARK?

Een onderdeelje van de verbrande universiteitsbibliotheek waren een tiental handschriften uit de zeven eeuwen oude en zeer rijke bibliotheek van Abdij van Park. Die was in 1829 uit financiële noodzaak verkocht, nadat eerder al in de Franse tijd een selectie van de boeken in Parijs was beland. Het ging volgens de verkoopcatalogus uit 1829 om 2377 werken. De verkoop van de Parkbibliotheek kreeg internationale belangstelling: zo verhuisde een exemplaar van de Bijbel uit 1148 naar Londen.

Bij dit alles moet je weten dat een abdijsbibliotheek een uiterst belangrijk onderdeel was van een abdij, ook van de norbertijnen Abdij van Park. Doel was de paters 'in alle soorten deugden en gewijde kennis te onderrichten', zoals het al in 1154 luidt, in de oudste verwijzing naar de bibliotheek van Park. Niemand minder dan Erasmus was er in 1504 te gast en zong de lof van de collectie boeken.

P.S.: de huidige boekencollectie van de Abdij van Park werd grotendeels samengesteld na de heroprichting van de abdij in 1836.



UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

De opvolger van de vernielde universiteitsbibliotheek in de Naamsestraat is het imposante gebouw uit de jaren 1920 op het Ladeuzeplein, een belangrijk symbool en monument na de brand van haar voorganger. Het is opgetrokken naar plannen van de Amerikaanse architect Whitney Warren en ook de middelen kwamen grotendeels uit Amerika. Na nieuwe vernielingen tijdens WOII moest zowel het complex als de boekencollectie opnieuw worden opgebouwd.

Abdij van Park voert je mee

Programma najaar en ontdek 10 jaar restauratie

WELKOM IN HET HART VAN ABDIJ VAN PARK

Zin in meer? Bezoek dan het hart van de abdij. Wandel door 900 jaar bewogen geschiedenis en laat je verrassen door de majestueuze architectuur en uitzonderlijke kunstschatten. Dé pronkstukken zijn de unieke stuccoplafonds uit de 17^e eeuw van de hand van Jan Christian Hansche en de pandgang met 20 virtueuze en monumentale teruggeplaatste glas-in-loodpanelen uit de 17^e eeuw uitgevoerd door de Leuvense glaskunstenaar Jan de Caumont.

ONTDEK 10 JAAR RESTAURATIE

Tien jaar herbestemming in beeld, van wat was tot vandaag. Een blik achter de restauratie schermen in het klooster van Abdij van Park. Naar aanleiding van 10 jaar restauratie en herbestemming biedt Erfgoedsite Abdij van Park, in samenwerking met PARCUM dit najaar een unieke inkijk in de restauratie. Een op maat gemaakte audiogids en video presentaties voeren je mee in de passie en deskundigheid van expert restaurateurs. Permanent te bezichtigen mooie foto's van restauratie vind je terug in de tiendenschuur.



TENTOONSTELLING 'LOST HEARTBEATS' VAN STIJN D'HONDT

In de nok van de abdij kom je dit najaar helemaal tot rust. Artiest en rouwontwerper Stijn D'Hondt onthult er vijftien verliesverhalen op een audiovisuele manier. De kunstwerken zijn gebaseerd op de hartslagen van gesprekspartners die elk een andere vorm van verlies meemaakten. De interactieve expo 'Lost Heartbeats' neemt je mee in het meest universele gevoel van allemaal: loslaten en anders leren vasthouden

Openingsuren: Dinsdag tot zondag van 10u00 tot 17u00 / Gesloten op maandag

DE SALONS, LEZINGENREEKS VOOR DE MEER-WILLEN-WETER

Een tweewekelijkse experten lezingenreeks dit najaar voor de meer-willen-weter in het unieke historische kader van de abdij. Vijf donderdagavonden vanaf 29 september startend om 20 u.

SALON 1: studio Roma (architecten bureau) en Katrien Deckers (studiedienst gebouwen stad Leuven)

Over tien uitdagingen van architecten, de zoektocht naar een totaaloplossing van complexe vraagstukken in historische monumentale contexten.

SALON 2: Lisa van Ransbeek (stadsarcheologe)

10 jaar archeologische sondering, vinden en gevonden worden, integreren van schatten, archiveren van abdijsrijksdom.

SALON 3: Stefan Van Lani (conservator Abdij van Park) & Frank Dopere (bouwhistoricus)

Geschiedenis en bouwgeschiedenis, 2 handen op een abdij-buik, hoe bouwlagen historische gelaagdheid toont. Revelatie van bijna 900 jaar religieus constructivisme. Stenen doen Spreken.

SALON 4: Aletta Rambaut (Kunsthistorica, experte glasramen)

Glasramen als historisch stripverhaal, waar loodlijnen en kleurvlakken meer vertellen dan wat je ziet, restauratie van Vlaamse topstukken uit het 17^e eeuwse Leuvense glazeniersatelier van Jan De Caumont.

SALON 5: Philippe Cypers (ing technieken), Dan Antea (studiebureau technieken) & De Watergroep

Abdij van Park is gebouwd op stevige fundamenteën, diep gegraven, constructief gestut. Traditie in vernieuwing was en is permanent aanwezig. Meer dan salonfähig om stil te staan bij deze eeuwenoude en springlevende innovatie en duurzaamheid, zowel in bouwen als landschappelijke ordening, energiewinning.

REVEIL IN DE ABDIJ VAN PARK

Al enkele jaren organiseren vele gemeenten op 1 november samen met Reveil troostende activiteiten. Concerten, verhalen, gedichten, ... als balsem voor de gekwetste mens. Abdij van Park is nog steeds een plek van rust en contemplatie; een microkosmos waar inspiratie en nieuwe inzichten groeien, bewustwording en verdieping spontaan ontstaan. En waar - in samenwerking met PARCUM en kunstenaar Stijn D'hondt, een zinnig en zintuiglijk programma wordt samengesteld in het kader van Reveil op 1 november.

DE VESPERS

In samenwerking met Alamire organiseren we eind november twee Vespers-concerten, eeuwenoude gezangen evoceren de rust en intensiteit van een vesperdienst. De sfeervolle kerk van de Abdij van Park vormt het kader die op zondagnamiddag eeuwenoude muziek bestemd voor de kerkdienst laat weerklinken. Kom tot rust bij Frans-Vlaamse polyfone pareltjes uit de vespertraditie.

SOUNDTRACK VAN DE ABDIJ

Traditie in vernieuwing en vernieuwing in traditie markeert Abdij van Park. Samen met Alamire, internationaal studiecentrum voor de muziek en het muziekleven in de Nederlanden van de middeleeuwen tot 1800 creëert Abdij van Park een nieuwe polyfone geluidsinstallatie op de site. Een plek waar de bezoeker schoonheid van omgeving, ruimte en klank mag beleven. Om even bij stil te staan of te zitten, te luisteren, natuur en cultuur organisch te mengen en gesterkt weer op weg te gaan. Opening van de soundtrack met passende luister voorzien we begin december.



KERST IN DE ABDIJ

Tien jaar herbestemmen Abdij van Park is een parcours, een nooit- eindigend verhaal. Deelnemen aan en delen van dit verhaal is een permanente publieke uitnodiging.

Het gevulde najaar sluit zondag 18 december feestelijk en feeëriek af met Kerst in de Abdij. Breng een bezoek aan een alternatieve kerstmarkt met (h)eerlijke producten. Proef er van veel lekkers zoals de abdijbieren met gepaste kazen, honing en abdijgeperste appelsappen, Glühwein, Beiaard en andere muziek. We luisteren het geheel op met de geuren van vers gebakken brood, heerlijke compagnon bij vele maaltijden en symbool bij uitstek dat we graag delen.

Uiteraard kan je ook het klooster bezoeken en de nieuwe PARCUM tentoonstelling met werk van de Belgische kunstenaar Patrick van Caekenbergh.

Als muzikale klap op de feestelijkheden viert Kerk in Nood dit najaar haar 75 jarige bestaan. Zij organiseren die dag in de mooie abdijskerk een jubileum concert. Wees meer dan welkom en geniet van samenzijn.



Permanent programma van rondleidingen

VERRUIM JE KIJK. TIEN NIEUWE PERSPECTIEVEN OP DE ABDIJ

Deze wandeling is gecreëerd ter gelegenheid van 10 jaar restauratie Abdij van Park. Ze is aangeduid met markeerders, zowel bij de start als op de andere plekken. Imposante en tegelijk sierlijke masten met hun unieke wapperende wimpels doen je stilstaan bij de prachtige site en haar intrinsieke schoonheid. Zij tooien het landschap tot eind 2022. Een begeleidend boekje gratis te verkrijgen in het onthaal van de Abdij bundelt duidende en poëtische teksten van auteur Marjolijn van Heemstra. Vrij toegankelijk.

DE ABDIJ UITGEZOOMD

De abdij als economisch én ecologisch centrum, vroeger en nu. Je bezoekt de gerestaureerde bijgebouwen rondom het claustum. Je krijgt uitleg over de nieuwe duurzame herbestemming die onder meer de molen, de poorten, de abdijhoeve en de brouwerij vandaag hebben gekregen

SAMENWERKEN EN SAMENLEVEN

Het ontstaan van een religieuze gemeenschap, rollen en specialismen; van Abten over priors, brouwers, penningmeesters en muziekpaters verantwoordelijk voor muzikale en liturgische omlijsting. Over ontvangsten en gastenkwartieren, eenheid in verscheidenheid. Abdij van Park, een meer dan unieke co-housing toen en nu.

Wil je met een groep komen? Bekijk ons aanbod op de website en boek je rondleiding via info@abdijsvanpark.be of 016 27 44 80

Programma info www.abdijsvanpark.be

Colofon:

Verantwoordelijk uitgevers:

College van burgemeester en schepenen

Professor Van Overstraetenplein 1
3000 Leuven

Coördinatie:

Veerle Lauwers en Klaas Conings
(stad Leuven)

Koen Adams en Stefan Van Lani
(Abdij van Park)

Redactie:

Stefan Van Lani, Veerle Lauwers,
Koen Adams en Liesbet Nys (KU
Leuven)

Eindredactie:

Patrick De Rynck

Vormgeving:

Skrew Studio.

Fotografie:

Marco Mertens, Rob Stevens,
Cedric Verhelst, Tim Buelens,
Layla Aerts, Bert Beckers, Tina
in the city, Paul MR Maeyaert en
Jacques Willems.

Met hartelijke dank aan:

Bert en Anneli Viane-Verstraete,
Katrien Deckers, deken
Patrick Maervoet, Liesbet
Nys, Willy Deweerdt, Hubert
Van Broekhoven en de
archiefvrijwilligers van Park.

MET DANK AAN:



PARCUM





ABDIJ VAN PARK VOERT JE MEE

Ontdek 10 jaar restaureren

Najaarsprogramma op [abdijvanpark.be](https://www.abdijvanpark.be)

